

ROMÁN TÜKÖRSZÖK ÉS TÜKÖRKIFEJEZÉSEK A MOLDVAI CSÁNGÓ NYELVJÁRÁSBAN

MÁRTON GYULA

A moldvai csángó nyelvjárást ért erős román nyelvi hatás nemcsak kölcsönszók átvételében nyilvánul meg, hanem számos román tükörszó és tükörkifejezés meghonosodásában is. *A Moldvai csángó nyelvjárás szókincsét ért román nyelvi hatásról* című tanulmányomban (MNy. LII, 92—110) több román tükörszó és tükörkifejezés található. E példákat most újabbakkal egészítem ki.¹

ádám álmája 'ádámcsutka' (Girteni). — Vö. r. *mărul lui adam* 'ua'.
bétakarul 'betakarozik' (Wichmann). — Vö. r. *se acoperă* 'ua'.

égedbor 'pálinka' (Gyoszeny). — A r. *vin ars* 'ua' fordítása.

fieltánc 'táncnév' (Wichmann). — Wichmann szerint a r. *jumătate joc* táncnév fordítása.

hordozódik 'viselkedik' (Nyr. IX, 530). — A r. *se poartă* 'ua' fordítása.

huzakodik 'származik' (Nyr. XXX, 230). — Az ugyancsak 'származik' jelentésű r. *se trage* fordítása.

jáccadólevél 'kártya' (Nyr. XXXI, 84). — Vö. r. *cărți de joc* 'ua'.

járóhid 'komp' (Dózsa). — Vö. r. *pod umblător* 'ua'.

kapódik~kapózik 'kerül, akad'. *Kapódott éty kús fįjatal embĕr* (Láb-nik, Hegedűs 219). *Menőleg az úton kapódott égy māsik fįjatal cseléd* (Láb-nik, Hegedűs 220). *Ha kapózik égy ember* (Gajcsána—Magyarfalú, MNy. XXXVI, 207). — A m. visszaható alak a r. visszaható *se găsește* 'kerül, találtatik, megtaláltatik' fordítása.

¹ Anyagom főleg az alábbi forrásokból vaió:

Yryö Wichmann, *Wörterbuch des ungarischen moldauer nordcsángó- und hĕtaluer csángódialektes*. Helsinki, 1936. (Röv.: Wichmann).

Hegedűs Lajos, *Moldvai csángó népmesék és beszélgetések*. Bp., 1952. (Röv.: Hegedűs).

A kolozvári Folklor Intézet (röv.: FolkInt.) kéziratos és magnetofonszalagra felvett mesegyűjteménye. Rendelkezésemre bocsátásáért Faragó Józsefnek, az intézet akkori igazgatójának e helyen is köszönetemet nyilvánítom.

Mikecs László, *Csángók*. Budapest, é. n. (Röv.: Mikecs).

A kolozvári tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének birtokában található gazdag nyelvjárási anyagot szintén felhasználtam. Ezt a forrást külön nem jelzem.

kicsinál 'kinyit' (Bogdánfalva, FolkInt.; Klézse, Hegedűs 103; Gajcsána—Magyarfalu, Hegedűs 268). *Hát akkor a nagyob lány aszt a könyvet kicsinálta és hánni fokta a lapokad benne* (Gajcsána—Magyarfalu, Hegedűs 268). — Vö. r. *face* 'csinál', *desface* 'kinyit'.

kicsánolodik 'kinyílik, koválik (a dió)' (Bălusest). — Vö. r. *se desface* 'kinyílik, kibomlik'.

mekcsalatódik 'csalatozik' (Klézse). — Vö. r. *se inșeală* 'ua'.

mekkapódik 'megkerül'. *Leültek enni, mikor abbul ittak, mekkapódott a gyürü, mid beleeresztet vót* (Nagypatak, Nyr. XXX, 227); *mëkkapódik* 'találtatik valahol'. *Három nap múlva — aszonygya — mëkkapódunk éjen s éjen körösmánál* (Gajcsána—Magyarfalu, Hegedűs 283). — A szó mindkét jelentése a r. *se găsește* 'találtatik, megkerül' fordítása.

megmozsdódik 'megmosakszik'. *Kiszégett a hamuból, megmozsdódott.* (Pusztina, FolkInt). — Vö. r. *se spală* 'ua'.

mögörvendi magát 'megörül' (Klézse, Hegedűs 81), *mögörventę magát, mögörventik magikat ~ mögörventék magikat* (Bogdánfalva, FolkInt). — A r. *se bucură* 'ua' szószerinti fordítása.

mëksétálódik 'sétál' (Bogdánfalva, FolkInt). — Vö. r. *se plimbă* 'ua'.

mëktsiztëlödnek 'isznak egymás egészségére' (Pusztina). — Vö. r. *cinste* 'tisztelet, tisztesség, megvendéglés', *cinsti* 'tisztel, megvendégl, iszik vkinek az egészségére'.

mënným pusztákra 'ördög, rossz szellem'. *Nekëm és mesëlték, hoty hëzza járt az a -mënným pusztákra!- az a lüderc* (Somoska, Hegedűs 130). — Vö. r. *ducă-se pe pustii* 'ua'.

natyszekër 'göncölszekër' (Nyr. XXX, 177). — Vö. r. *carul mare* 'ua'.

napszëntület 'naplemente, napnyugat' (Tatros), *napszëntület* (Frumósza), *napszëntület* (Szerbek), *napszëntület* (Onest), *napszëntület* (Szolonca), *napszëntült* (Esztrugár). — Vö. r. *asfințitul soarelui* 'ua'.

segëtödnek 'kölsönösen segítenek egymásnak'. *Kësségësen dolgozunk, segëtödünk* (Gajcsána—Magyarfalu). — Vö. r. *se ajută* 'ua'.

sétáloдик 'sétál' (Bogdánfalva, FolkInt). — Vö. r. *se plimbă* 'ua'. Előfordul *mëksétáloдик* alakban is.

siratódik 'sír, panaszkodik'. *Mikor meghaltán aszt, siratódott, mind e dzserekék* (Szabófalva, Mikecs 265). — A r. *se plinge* 'panaszkodik' hatására alakult át visszaható igévé a szabófalviak nyelvében.

tudózik 'tudják'. *Nálunk nem tudózik* (Kalugarény), *tudózik* 'ua' (Wichmann). — A r. *se știe* szószerinti fordítása.

történebüil ölt 'véletlenül történt' (Nyr. XXXI, 86). — A r. *din întâmplare* 'véletlenül' szószerinti fordítása.

virákhét 'húsvét nagyhete' (Pusztina, Hegedűs 67). — A r. *săptămăna florilor* 'ua' fordítása.

virágdzsermek 'fattyú' (Ploskucén), *virágbul van* (Kalugarény). — A r. *copil din flori* 'ua' szószerinti fordítása.

2. *ettől emëre* 'mostantól'. *Immá ettől emëre a menyecske és a tihéd lëssz...* (Lábnik, Hegedűs 209). — A r. *de aici încolo* 'ua' fordítása.

katonaságot csinál 'katonáskodik'. Ereggy és csináj katonaságot! (Lábnik, Hegedüs 195). — A r. *face armată 'ua'* fordítása.

könyvet tud: levelet tud 'írástudó' (Szabófalva, Nyr. XXXIV, 418). — A r. *știe carte 'ua'* fordítása.

kezet tesz vmire 'megfog vmit'. A macska kezét is tett egy oian gurlánra (Bogdánfalva, FolkInt). — A r. *pune mîna 'megfog, hozzányúl'* szószerinti fordítása.

mától eléfelé 'mától kezdve'. Mától eléfelé ez a ti uratok (Lábnik, Hegedüs 202). — A r. *de azi încolo, de azi înainte* kifejezés szószerinti fordítása.

számát veszi 'észrevesz, figyelembe vesz'. Nëm vësztîek számát, mit mond mãmánk (Külsőrekecsin, FolkInt). *A gyërmëk számát vëtte, hogy valaki odajött hëzzája* (Trunk, FolkInt). *R u b i n y i* 'megért' jelentésben közli (Nyr. XXX, 175). A r. *a lua seama 'észrevesz, figyelembe vesz'* kifejezés fordítása.

számára hagy 'ráhagy vkire'. Az isten számára hagy kifejezésben fordul elő. El haták a ziszten számiára is a zödö törtinetire (Szabófalva, Nyr. XXXIV, 417).

törvémbé ad 'beperelel vkit'. En a kalapot odaadom, de a fijadat törvémbé adom (Lészped, Hegedüs 31).

tüzet ad 'meggyújt'. Ôsztán... szálmával béboriccsák, tüzët annak neki, és mëkpërzselödik a szöre (Lábnik, Hegedüs 198). — A r. *a da foc 'felgyújt'* kifejezés fordítása.

utána vevödik 'utána megy, utána ered' Eszrevëtte, utána vevödött és assz mondotta... (Lábnik, Hegedüs 217). — A r. *a lua-o după cineva 'ua'* kifejezés szószerinti fordítása.

üres szüvedre: étlënségre (Kalugarény). — A r. *pe inima goală 'éhomra'* szószerinti fordítása.

Bolyai Tudományegyetem
Magyar nyelvtudományi tanszék